یەکەمین ماڵپەڕی کوردی تایبەت بە پرسیار و وەڵامی شەرعی

چۆن ترس لە خوای گەورە لە دڵەکانمان زیاد بکەین؟

الشيخ: إبراهيم بن عبد الله المزروعي

وەرگێرانی : ستافی وەڵامەکان و ماڵپەڕی بەهەشت

ba8.org - walamakan.com

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين،والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وأصحابه وأتباعه الى يوم الدين ،أمّا بعْد..

گەر بەندە بیەوێ دڵی پڕ بکات لە ترسان لە خوای گەورە ئەوا دەبێ ئەم خاڵانە جێ بەجێ بکات :

(١) بیر لە گەورەیی و مەزنی خوای گەورە بکاتەوە, وە خوای گەورە فەرمویەتی: ﴿ وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦ وَٱلۡأَرۡضُ جَمِيعٗا قَبۡضَتُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطۡوِيَّٰتُۢ بِيَمِينِهِۦۚ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٦٧ ﴾ الزمر **(٦٧) واتە: ئەو هاوەڵبڕیاردەرانە بەگوێرەی پێویست خوایان بە گەورە نەزانیوە و قەدری خوایان نەگرتووە , لەکاتێکدا کە شت وکەسی تریان لەگەڵیدا پەرستووە ، کە نە سوود**

دەگەیەنن و نە زیانیش لادەبەن , بۆیە دروستکراوی بێدەسەڵاتیان هاوتا و یەکسان کردووە بە دروستکاری گەورە و بەتوانا , کە یەکێك لەگەورەییەکانی دەسەڵاتی لەدوارۆژدا ئەوەیە کە هەموو زەوی بە دەستەوە گرتووە و ئاسمانەکانیش بەپێچراوی بەدەستی ڕاستەوەیەتی , پاکی وبێگەردی وگەورەیی بۆ خوا لەوەی هاوەڵبڕیاردەران دەیکەن بە هاوبەش بۆی .

لەم ئایەتەشدا بەڵگەی تێدایە لەسەر سەلماندنی بەدەستەوەگرتن و لای ڕاست و پێچانەوە بۆ خوا بەشێوەیەك کە شیاو و لایقە لەگەڵ گەورەیی ومەزنێتی ئەودا وبەبێ چۆنێتی بۆدانان و لێکچواندن .

هەروەها فەرمویەتی: ﴿يَوۡمَ تُبَدَّلُ ٱلۡأَرۡضُ غَيۡرَ ٱلۡأَرۡضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُۖ وَبَرَزُواْ لِلَّهِ ٱلۡوَٰحِدِ ٱلۡقَهَّارِ ٤٨﴾ إبراهيم (٤٨) . واتە: تۆڵە سەندنەوەی خوای بەرز و بڵند لە ڕۆژی دواییدایە ئەو ڕۆژەی کە زەوی تیایدا دەگۆڕدرێت بە زەویەکی تر سپی پاك وەکو زیو ، وە هەروەها ئاسمانەکانیش بە جگە لە خۆیان دەگۆڕدرێن ، و دروستکراوەکانیش لە گۆڕەکانیان دەردەکرێن بە زیندوویی و ئاشکرایی بۆ گەیشتن بە خوای تاك و تەنهای زاڵ بەسەر هەموو شتێکدا ، ئەو خوایەی کە تاك و تەنهایە لە گەورەیی و لە ناو و سیفات و لە کردەوەکانی و لە ملکەچ کردنی هەموو شتەکان بۆ خۆی .

وە لە سیما و نیشانەکانی مەزنی و گەورەیی خوای پایەبەرز ئەوەیە کە لەرۆژی دواییدا سەرەتا و کۆتایی هەموو دروستکراوەکانی کۆدەکاتەوە پێکەوە وەکو دەفەرمووێت: ﴿قُلْ إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ وَٱلْـَٔاخِرِينَ ۝٤٩ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ۝٥٠﴾ (الواقعة:٤٩-٥٠) **واتە: دەسا تۆش ـ ئەی پەیامبەری خوا ﷺ ـ پێیان بڵێ : بێگومان بن کە پێشینان و پاشینانی نەوەکانی ئادەم هەر هەموویان لەڕۆژ و کاتێکی دیاریکراودا کۆ دەکرێنەوە ، کە ئەویش ڕۆژی زیندووبوونەوەیە .**

جا بۆیە بەڕاستی تەنها خوا گەورە و تۆڵەسێن و بەدەسەڵاتە.

(٢) بیرکردنەوە لە مردن و دوا ساتەکان و کۆتا کردەوە: ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە هەستی ترسان لەخوا زیادبکات لەناخی بەندەدا, کە بیر لە مردن و ناخۆشیەکانی و ساتی رۆح کێشان و ئەو کاروکردەوەیەی کە دواهەمین کردەوەتە ولەسەری دەمریت, چونکە بەڕاستی مردن ناخۆشی و نارەحەتی خۆی هەیە, کە تەنانەت پێغەمبەری خوا ﷺ بەسەریدا هاتووە, وە خوای گەورەش فەرموویەتی: ﴿وَجَآءَتۡ سَكۡرَةُ ٱلۡمَوۡتِ بِٱلۡحَقِّۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنۡهُ تَحِيدُ ١٩﴾ ق (١٩) **واتە: سەختی مردن و ناخۆشی و نارەحەتیەکەی پێش هات کە هیچ گەڕانەوە و دەربازبوونێك لێی نیە , ئائەمە بوو ـ ئەی مرۆڤ ـ کە تۆ لە دەستی هەڵدەهاتیت .**

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا)[٧]، **واتە: هی واتان هەیە کاروکردەوەی بەهەشتی دەکات هەتا لەنێوان ئەو و بەهەشتدا ئەندازەی باڵێك دەمێنێت و کەچی کتێبەکەی دەهێنرێتە پێشەوە و کاروکردەوەی دۆزەخی دەکات و دەچێتە ئاگرەوە.**

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (إِنَّ الْعَبْدَ لَيَعْمَلُ فِيمَا يَرَى النَّاسُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنَّهُ لَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَيَعْمَلُ فِيمَا يَرَى النَّاسُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِخَوَاتِيمِهَا)[٨]، **واتە: کەسی وا هەیە کاروکردەوەی**

---

(٧)متفق عليه :أخرجه البخاري حديث:٣٠٥١,وأخرجه مسلم حديث:٤٨٨٨

(٨)أخرجه البخاري حديث:٦١٣٨

وەها دەکات کە لەپێش چاوی خەڵکی وادەردەکەوێ کە بەهەشتیە و کەچی لە ئەهلی ئاگرە, و کەسی واش هەیە کاروکردەوەی دۆزەخ دەکات و کەچی لە ئەهلی بەهەشتیشە, چونکە بەڕاستی کاروکردەوە بە کۆتاییەکەیەتی.

وە پێشەوا ابن بطال **دەڵێت: " لەوەی کە مرۆڤ کۆتا کاروکردەوەی خۆی نازانێت حیکمەتێکی گەورەی تێدایە, چونکە ئەگەر بیزانیایە کەوا کۆتا کاری باشەیە ئەوا سەرسام دەبوو بەخۆی و تەمبەڵی دەیگرت, وە ئەگەر بیزانیایە کە خراپەیە ئەوا سەرپێچیەکانی زیاتر دەبوو وە دوورتر دەکەوتەوە جا بۆ ئەوەیە کەسەکە لەنێوان ترس و ئومێد دا بژیت ".**

(٣) بیرکردنەوە لە گۆڕ و قیامەت و ئاگر، هۆکارێکە بۆ دروست بوون و زیاتربوونی هەستی ترسان لەخوا لەناخی مرۆڤدا: چونکە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (مَا رَأَيْتُ مَنْظَرًا قَطُّ إِلَّا وَالْقَبْرُ أَفْظَعُ مِنْهُ)[٩] **واتە: هیچ دیمەنێکم نەبینیوە ئیلا گۆڕ لەوە سامناکتر بووە.**

وە گۆڕ تاریکیەکی زۆری تێدایە وەکو لە فەرموودەدا هاتووە: (إنّ هذه القبور مليئة ظلمة على أهلها)[١٠]. **واتە: ئەم گۆڕانە پڕن لە تاریکی بۆ سەر خاوەنەکانیان.**

(٩)ت.هـ.ك صحيح الجامع (٥٦٢٣).

(١٠)متفق عليه أخرجه البخاري حديث:١٢٨٥,وأخرجه مسلم حديث:١٦٣٩

وە کاتێك جەنازە دەخرێتە ناو گۆڕەوە لەو ساتەدا دەیگوشێت و ئەو گوشینەش کەسی لێ دەرناچێت وکەسی لێ بەدەر نییە منداڵ بێ یاخود گەورە, پیاوچاك بێ یان پیاوخراپ, ئەوەتا پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (إِنَّ لِلْقَبْرِ ضَغْطَةً، لَوْ كَانَ أَحَدٌ نَاجِيًا مِنْهَا نَجَا سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ)(١١) **واتە: گۆڕ گوشین وپەستانێکی هەیە, ئەگەر کەس هەبووایە لەوە قوتاری بێت ئەوا سەعدی کوڕی مەعاز لەوە رزگاری دەبوو.**

لە فەرموودەیەکی تردا هاتووە: (لو أفلت أحد من ضمة القبر لنجا هذا الصبي)(١٢) **واتە: ئەگەر یەکێك**

---

(١١)رواه أحمد وهو في صحيح الجامع (٢١٨٠)

(١٢)صحيح الجامع (٥٢٣٨)

قوتاری بێت لەم گۆڕگوشینە ئەوا ئەم مندالە لێی رزگار دەبوو.

وە فیتنەیەکی تری ناوگۆڕ هەیە ئەویش بریتیە لە پرسیاری دوو فریشتەکەی ناوگۆڕ کە ڕەنگ ڕەش و چاو شینن (ترسێنەرن) کە پێیان دەوترێت (المنكر و النكير) وەکو لە فەرموودەکەی برائی کوڕی عازبدا ﷺ هاتووە کە دەفەرموێت: (فَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ شَدِيدَا الِانْتِهَارِ فَيَنْتَهِرَانِهِ وَيُجْلِسَانِهِ، فَيَقُولَانِ له: مَنْ رَبُّكَ؟ وَمَا نَبيُك ؟ . وَهِيَ آخِرُ فِتْنَةٍ تُعْرَضُ عَلَى الْمُؤْمِنِ) (١٣) **، واتە: دوو فریشتە دێنە لای کە زۆر سامناك وترسێنەرن و دایدەنیشێنن و پێی**

---

(١٣)رواه أبو داود والحاكم .

دەڵێن: خوات کێیە؟ پێغەمبەرت کێیە؟ کە ئەمەش دواهەمین فیتنەیە تووشی باوەڕدار دەبێت.

جا پێشەوا ئەلبانی –رەحمەتی خوای لێ بێت- کۆمەڵێك سوودی بەکەڵکی لەسەر ئەم فەرموودەیە نوسیوە و کۆکردۆتەوە لەکتێبەکەیدا بەناوی (أحكام الجنائز)لە لاپەڕە ٥٩ دا, وە لەناو گۆڕدا سزا وخۆشیش هەیە, و بۆ سزاکەش هۆکار و هۆکاری رزگاربوونیش هەن.

(٤) بیرکردنەوە لە قیامەت و دیمەنەکانی و حاڵی خەڵکی و کۆکردنەوەیان و لێپرسینەوەیان و پردی سیرات و جگە لەوانەش کە دەبنە هۆکاری دروست بوون و زیادبوونی هەستی ترسان لەخوا لەناخی بەندەدا.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾﴾هود (١٠٣) ، **واتە: ئەو ڕۆژەی کە هەموو خەڵکی بۆ کۆدەکرێتەوە بەمەبەستی لێپرسینەوە و پاداشت ، کە هەموو دروستکراوەکانی ئامادەی دەبن .**

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (يُحْشَرُ النَّاسُ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا، قالت عائشة : يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ جَمِيعًا، يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ؟ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، الْأَمْرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ»)[١٤]. **واتە: لە ڕۆژی دواییدا خەڵکی بە پێی پەتی و بەڕووتی و بەخەتەنە نەکراوی حەشر دەکرێن, عائیشەش وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئەی ئایا پیاوان وئافرەتان سەیری**

---

(١٤)متفق عليه :أخرجه البخاري حديث:٣١٨٧,وأخرجه مسلم حديث:٥٢١٢ .

یەکتری ناکەن؟ ئەویش فەرمووی: ئەی عائیشە حاڵەتەکە لەوە نارەحەتتر ودژوارترە کە تەماشای یەکتر بکرێت.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَذَٰلِكَ يَوۡمَئِذٖ يَوۡمٌ عَسِيرٌ ۝٩ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ غَيۡرُ يَسِيرٖ ۝١٠﴾ المدثر (٩-١٠) واتە: ئا ئەو ساتەیە کە رۆژێکی زۆر سەختە لەسەر بێباوەڕان ، و دەرباز بوونیان ئاسان نیە لەوەی کە تێیدان لە موناقەشەکانی لێپرسینەوە و جگە لەوانەش لە دژواریەکانی ئەو رۆژە .

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَكَيۡفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرۡتُمۡ يَوۡمٗا يَجۡعَلُ ٱلۡوِلۡدَٰنَ شِيبًا ۝١٧﴾ المزمل (١٧) واتە: جا ئەگەر ئێوە هەروا بێباوەڕ بن ئیتر چۆن لە سزای ئەو دوارۆژە خۆتان

دەپارێزن کە لەبەر سەختی ترس و ناخۆشیەکانی منالّی ساوا تیّیدا پیر دەبیّت ؟

خوای گەورە دەفەرمویّت: ﴿فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَئِذٖ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ١٠١﴾المؤمنون (١٠١) . **واتە:**

جا کاتیّك کە دوارِۆژ دیّت ، و ئەو فریشتەیەی کە راسپیّردراوە بە فووکردن بەکەرِەنادا فووی پیّدادەکات ، و خەڵکی لەقەبرەکانیاندا زیندودەبنەوە ، ئەوا لەو کاتەدا شانازی ناکریّت بە رِەچەڵەك هەروەکو چۆن لەدونیادا شانازیان پیّدەکرد ، و هیچ کەسیّك پرِسیاری کەسی تر ناکات .

خوای گەورە دەفەرمویّت: ﴿تَعۡرُجُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيۡهِ فِي يَوۡمٖ كَانَ مِقۡدَارُهُۥ خَمۡسِينَ أَلۡفَ سَنَةٖ ٤﴾ (المعارج:٤) .

واتە: فریشتەکان و جبریل بەرز دەبنەوە بۆ لای لە ڕۆژێکدا کە ماوەکەی پەنجا هەزار ساڵی دونیایە ، و لەسەر باوەڕداران بە ئەندازەی ماوەی نوێژێکی فەرزە .

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ رَأْيُ عَيْنٍ فَلْيَقْرَأْ ﴿إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ١﴾ ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتْ ١﴾ ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ١﴾) [١٥].

واتە: ئەوەی پێی خۆشە سەیری قیامەت بکات وەکو بینینی چاو ئەوا با ئەم سورەتانە بخوێنێتەوە: (﴿إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ١﴾ ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتْ ١﴾ ﴿إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ١﴾).

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (تَدْنُو الشَّمْسُ الشَّمْسُ يَوْمَ القِيامَةِ مِنَ الخَلْقِ حتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كمِقْدارِ

(١٥)رواه أحمد و الترمذي وهو في صحيح الجامع (٦٢٩٣) .

مِيلٍ، فَيكونُ النَّاسُ على قَدْرِ أَعْمالِهِمْ في العَرَقِ) [١٦]. **واتە: خۆر لە رۆژی دواییدا لە خەڵكی نزیك دەبێتەوە هەتا بە ئەندازەی میلێك لێیانەوە دوورە و خەڵكی لەو كاتەدا هەریەكەو بەگوێرەی كاروكردەوەكانی خۆی لەناو عارەقدایە.**

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (يَعْرَقُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَذْهَبَ عَرَقُهُمْ فِي الْأَرْضِ سَبْعِينَ ذِرَاعًا، وَيُلْجِمُهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ آذَانَهُمْ) [١٧]. **واتە: خەڵكی لە رۆژی دواییدا عارەق دەكەنەوە هەتا عارەقەكەیان حەفتا باڵ دەچێتە ناخی زەویەوە و ئەمانیش هەتا لای گوێیان نوقمی عارەق دەبن.**

---

(١٦)رواه مسلم وهو في صحيح الجامع (٢٩٣٣)

(١٧)متفق عليه

(٥) یەکێکی تر لە هۆکارەکانی زیاترکردنی هەستی ترس لای بەندە بریتیە لە بیرکردنەوە لە دیمەنەکانی ڕۆژی دوایی: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَاۚ وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًاۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ ﴾ الكهف (٤٩) . واتە: لەو کاتەدا نامەی کردەوەی هەر کەسێك دادەنرێت لای ڕاستی یان لای چەپی , جا لەو ساتەدا تاوانبار و سەرپێچیکاران دەترسن لەو نووسراوەی ناوی بەهۆی ئەو گوناه و تاوانانەوە کە پێشیان خستووە و کاتێك دەیبینن دەڵێن : لەناوچوون بۆ خۆمان ! ئەمە چۆن پەرتووکێکە کە هیچ کردەوەیەکی بچووك وگەورە نیە ئیللا تێیدا

نووسراوە و تۆمارکراوە بە جوانی ؟! و هەموو ئەوەی کە ئەنجامیان دابوو لە دونیادا وا ئێستا لەبەر چاویانە و ئامادەیە . وە پەروەردگارت بە ئەندازەی کێشی مێرولەی بچوکێکیش ستەم لەکەس ناکات , بەوەی کە پاداشتی چاکەکار کەم بکاتەوە یاخود سزای تاوانبار زیاتر بکات لەو تاوانەی کە کردوویەتی .

جا بەندە بیرلەوە دەکاتەوە کە ستەمکار تۆڵەی لێ دەکرێتەوە لەنێو خەڵکیدا, وەکو پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (لَتُؤَدَّنَّ الْحُقُوقُ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ) [١٨]**واتە: هەموو**

---

(١٨)أخرجه مسلم (٢٥٨٢)

مافێك بۆ خاوەن ماف دەگەڕێتەوە لەرۆژی دواییدا تەنانەت ئاژەڵی بێ شاخ تۆڵەی بۆ لێ دەکرێتەوە لە ئاژەڵی شاخدار.

هەروەها دەفەرموێت: (مَنْ ضَرَبَ بِسَوْطٍ ظُلْمًا اقْتُصَّ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) **واتە: ئەوەی بە قامچی بەناڕەوا وستەم لەکەسێك بدات ئەوا لە رۆژی دواییدا تۆڵەی لێ دەکرێتەوە.**

هەروەها دەفەرموێت: (مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ بِالزِّنَا، يُقَامُ عَلَيْهِ الْحَدُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ) [١٩] **واتە: ئەوەی تۆمەتی زینا بداتە پاڵ کۆیلەیەك ئەوا لەرۆژی**

---

(١٩)أخرجه مسلم (١٦٦٠)والحديث الأول في صحيح الجامع (٦٢٥٠).

دواییدا حەدی لەسەر جێ بەجێ دەکرێت مەگەر ئەوەی ووتبێتی ڕاست بێت.

(٦) هەروەها بیرکردنەوە لەوەی کەلە رۆژی حەشردا یان بۆ بەهەشتە یاخود بۆ ئاگر ئەوەش دوای ئەوەی لێپرسینەوە تەواو دەبێ .

هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (ويُضرب جسر جهنم ، فأكون أول من يجوز ، ودعاء الرسل يومئذٍ : اللهم سلِّم سلِّم ، وبه كلاليب مثل شوك السعدان ... فتخطف الناس بأعمالهم، منهم الموبَق بعمله ومنهم المخردل)[٢٠]. **واتە: پردێك دادەنرێت بەسەر پشتی**

---

(٢٠)متفق عليه

دۆزەخدا و من یەکەم کەسم کەبەسەریدا تێپەڕدەبم, وە پێغەمبەران لەو رۆژەدا دەڵێن: خوایە سەلامەتی خوایە سەلامەتی, وە چەندین قولاپی لەسەرە وەکو دڕکی سەعدان وەهان و بەپێی کردەوە دەکەن بە مرۆڤەکاندا و جا هەیە بەهۆی کردەوەکەیەوە رزگاری دەبێت و هەشە تیادەچێت و دەیبات.

هەروەها دەفەرموێت: (فيمر أولُكم كالبرق ... ثم كمرِّ الريح ثم كمرِّ الطير وشدِّ الرجال تجري بهم أعمالهم) [٢١]. واتە: جا کەسانی سەرەتا بەسەر پردەکەدا وەکو هەورەبروسکە بەسەریدا تێپەڕدەبن .... وپاشان وەکو با و

(٢١)رواه مسلم (١٩٥)

پاشان وەکو خێرایی باڵندە و خێرا ڕێکردنی پیاوێك و بەگوێرەی کردەوەکانیان.

جا ئەگەر بەندە بیری لەئاگر وشێواز وسیفەتەکەی و سەختی سزا وگەرمیەکەی و نارەحەتی ئەوەی تێیدایە کردەوە ئەوا بێگومان هەستی ترسی لا توند و زۆر دەبێت, وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّهَا سَآءَتۡ مُسۡتَقَرّٗا وَمُقَامٗا ﴿٦٦﴾ ﴾ (الفرقان: ٦٦) **واتە: بێگومان دۆزەخ خراپترین شوێن وقەراگایە .**

هەروەها دەفەرموێت: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا ...﴿٦﴾ ﴾ التحريم (٦) . **واتە: ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان بە خوای پەروەدگار و پەیامبەرەکەی هێناوە و بەڕاستان زانیوون ، و کردەوەتان بە شەرعەکەی کردووە .**

خۆتان بپارێزن بە ئەنجامدانی ئەوەی کە خوا فەرمانی پێکردوون و بە وازهێنان لەوەشی کە یاساغی لێکردوون ، وە ماڵ و منداڵتان بپارێزن بەوەی کە خۆتانی پێدەپارێزن لە ئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی مرۆڤ و بەردە.

هەروەها دەفەرموێت: ﴿ وَجِاْيٓءَ يَوۡمَئِذِۭ بِجَهَنَّمَ﴾ الفجر(٢٣) . **واتە: لەو ڕۆژە گەورەدا دۆزەخیش هێنرا.**

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ) [٢٢] **واتە: لەو ڕۆژەدا دۆزەخ دەهێنرێت کە حەفتا**

---

(٢٢)رواه مسلم

هەزار رەشمەی پێوەیە و هەر رەشمەیەکیش حەفتا هەزار فریشتە گرتوویەتی.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ ﴾(الفرقان: ١٢). **واتە: کاتێکیش ئەوانەی کە باوەڕیان بەدوارۆژ نیە ئاگری دۆزەخ دەبینن وچاویان پێی دەکەوێت لەشوێنێکی دوورەوە , ئا لەو کاتەدا گوێبیستی دەنگی گڕ و کڵپە و هەناسەدانی دەبن , ئەوەش لەبەر زۆر توڕەیی وبێزاری دۆزەخ لێیان .**

جا پێویستە موسڵمان زۆر وریا وئاگاداری ئەو تاوانانە بێت کە هەڕەشەی ئاگریان لەسەرە وەکو ریبا و درۆ بەناوی پێغەمبەری خواوەﷺ و ستەم و جگە

لەوانەش, و هەروەها نەبوونی ئیخلاص لە فێربوونی زانستدا:

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (لَا تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِتُبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَلَا لِتُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ، وَلَا تَخَيَّرُوا بِهِ الْمَجَالِسَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَالنَّارُ النَّارُ) (٢٣).

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَٱلْمُهْلِ يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْىِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾﴾ الدخان (٤٣-٤٦) **واتە: بێگومان بەروبومی داری زەقوم ـ کە لەبنی دۆزەخدا دەڕوێت ـ خۆراکی ئەوانەیە کە تاوانی زۆر ئەنجام دەدەن ، وە گەورەترینی تاوانەکانیش هاوەڵبڕیاردانە بۆ خوای پەروەردگار . بەروبومی داری**

---

(٢٣)رواه ابن ماجه وابن حبان وهو في صحيح الجامع (٧٣٧٠)

زەقوم وەکو کانزای تواوەیە لەگەڵ هاوەڵبڕیاردەراندا جۆشدەدا و دەکوڵێت ، وەکو کۆڵانی ئەو ئاوەی کە گەشتۆتە ئەوپەڕی بەرزی پلەی گەرما .

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ، فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ؟)[٢٤] **واتە: ئەگەر یەك دڵۆپ لە زەقوم بکەوێتە سەر ئەم دونیا ئەو گوزەرانی هەموو خەڵکی تێك دەدات چ جای ئەگەر خواردن وخۆراکیان بێت.**

حاڵی پێغەمبەران و فریشتە و پیاوچاکانی پێشوو لەگەڵ ترس وبیمی خوای گەورەدا:

---

(٢٤)رواه أحمد و الترمذي والنسائي وغيرهم وهو في صحيح الجامع (٥٢٥٠)

له عائیشه‌وه – ره‌زای خوای لیّ بیّت- ده‌ڵیّت: (أن رسول الله كان إذا تغير الهواء وهبت ريح عاصفة يتغير وجهه فيقوم ويتردد في الحُجرة ويدخل ويخرج ، كل ذلك خوفا من عذاب الله) [٢٥]**.واته: پیّغه‌مبه‌ری خوا ئه‌گه‌ر هه‌وا بگۆڕیایه‌ت و بای توند هه‌ڵی بكردایه‌ت ده‌موچاوی ده‌گۆڕا و ده‌هات وده‌چوو له ناو ژووره‌كه‌دا و ده‌چوه ده‌ره‌وه‌و ده‌هاته ناوه‌وه, هه‌موو ئه‌وانه‌ی ده‌كرد له‌ترسی سزای خوا.**

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویّت: ﴿ هُوَ ٱلَّذِي يُرِيكُمُ ٱلۡبَرۡقَ خَوۡفٗا وَطَمَعٗا وَيُنشِئُ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ١٢ وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعۡدُ بِحَمۡدِهِۦ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ مِنۡ خِيفَتِهِۦ وَيُرۡسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَآءُ ﴾ الرعد (١٢-١٣) ، **واته: ئه‌و خوایه‌یه كه له نیشانه‌كانی**

---

(٢٥) متفق عليه

دەسەڵات و بوونی خۆیتان پیشان دەدات وەك ئەو هەورە بروسکەیەی کە دەیبینن ـ کە بریتیە لەو ڕووناکیە پرشنگدارەی کە لەنێوان هەورەکانەوە دەردەچێت ـ کە ئێوە دەترسن بەهۆی ئەوەوە بروسکەی ئاگر و سوتێنەر لێتان بدات ، و لەلایەکی تریشەوە بەتەمای بارینی بارانن لێیەوە وچاوەڕانی ڕەحمەتن , وە بە توانا و دەسەڵاتی ئەو خوا پاك و بێگەردەیە کە هەوری قورسی پڕ لەئاوتان بۆ پێك دەهێنێت بۆ سوود و بەرژەوەندی ئێوە . هەورە بروسکە ستایشی خوای پەروەردگار دەکات بەشێوەیەك کە ملکەچی وزەلیلی خۆی دەنوێنێت بۆ پەروەردگاری خۆی ، و فریشتەکانیش خوای پەروەردگار پاك ڕادەگرن و هەمیشە یاد و زیکری دەکەن لەبەر بیم

وترسیان له‌په‌روه‌ردگاریان , هه‌ر ئه‌ویشه كه هه‌وره تریشقه‌ی له‌ناوبه‌ر ده‌نێرێت بۆ سه‌ر زه‌وی و هه‌ركه‌سێكی پێ له‌ناوبدات له دروستكراوه‌كانی كه ویستی له سه‌ره , به‌ڵام ده‌بینیت بێباوه‌ڕان ده‌مه‌ده‌م ده‌كه‌ن له‌سه‌ر تاك وته‌نهایی خوای په‌روه‌ردگار و ده‌سه‌ڵاتی به‌سه‌ر زیندووكردنه‌وه‌دا , له‌كاتێكدا كه ئه‌و خوایه هێز و ده‌سه‌ڵات و لێدانی زۆر سه‌خت و له‌ناوبه‌ره بۆ ئه‌وانه‌ی كه سه‌رپێچی ده‌كه‌ن .

وه ئه‌بوبه‌كری صدیق رضي الله عنه پیاوێك بوو گریانی زۆر بوو له‌ترسی خوادا و به‌شێوه‌یه‌ك كه نه‌یده‌توانی نوێژ بۆ خه‌ڵكی بكات له‌به‌ر زۆری گریانه‌كه‌ی.

وە عومەری کوڕی خەتتاب ﵁ ئەگەر ئایەتێکی هەڕەشە ئامێزی ببیستایە لە قورئاندا دەبورایەوە و لە دەموچاویدا دوو خەتی ڕەش هەبوون بەهۆی زۆری فرمێسکەوە, ڕۆژێك بەسەر گوێدرێژەکەیەوە ئەم ئایەتەی خوێندەوە: ﴿ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ۝٧ مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ۝٨ ﴾ (الطور: ٧-٨) **لەسەر گوێدرێژەکەی دابەزی و پاڵی دا بەدیوارێکەوەو بۆ ماوەیەك بەو شێوەیە مایەوە.**

وە ئەبوهورەیرە ﵁ لە نەخۆشیەکەیدا دەگریا وتیان بۆ دەگری؟ ئەویش وتی: " من بۆ ئەم دونیایەتان ناگریم, بەڵکو بۆ دووری گەشتەکەم و کەمی توێشووم, وا من بەرەو دوو شوێن بەڕێ دەکرێم یان بەهەشت یان ئاگر: جا نازانم لەکامیاندا دەبم".

* وە موسای کوڕی مەسعود – ڕەحمەتی خوای لێ بێت- دەڵێت: ئێمە کاتێك لەگەڵ سوفیانی سەوریدا دادەنیشتین وەکو بڵێی ئاگر چواردەورمانی داوە لەبەر ئەو ترس وناڕەحەتیەی دەمان بینی لە دەموچاویدا.

جا سەلەفی صالح بەو شێوەیە بوون کە ترس کاریگەری کردبووە سەریان و بەوهۆیەوە دامەزراو ودینداربوون لەسەر ڕێگای ڕاست.

وصلَّى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم .

وەرگێڕانی

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان

ba8.org - walamakan.com

جج